

Zielony Protokół Bizot 2023

Komentarz do polskiego wydania

W ramach Grupy Bizot, znanej też jako Międzynarodowa Grupa Organizatorów Dużych Wystaw, współpracuje obecnie około 50 największych światowych muzeów sztuki. Instytucje te tworzą forum wymiany myśli i dyskusji nad problemami dotyczącymi różnych aspektów działalności muzeów. Nazwa założonej w 1992 roku Grupy wywodzi się od nazwiska jej założycielki – Irène Bizot, byłej szefowej francuskiego Związku Muzeów Narodowych (Réunion des Musées Nationaux), z działalnością którego wiążą się początki Grupy.

W celu zachęcenia muzeów do przyjęcia zrównoważonego dla środowiska podejścia w kontekście długoterminowej opieki nad zbiorami i wsparcia instytucji we wdrażaniu tego typu rozwiązań, w 2015 roku Grupa opublikowała pierwszy „Zielony Protokół Bizot”. Siedem lat później ponownie powołano zespół roboczy, którego celem było przygotowanie aktualizacji Protokołu. Zespół, składający się z 54 muzealników z różnych instytucji oraz innych naukowców, specjalizujących się w dziedzinach związanych z opieką nad obiektami zabytkowymi, rozpoczął prace nad dostosowaniem wytycznych Protokołu do aktualnego stanu wiedzy i szybko rozwijającej się technologii, ale też do zmieniających się potrzeb muzeów.

Opublikowana w 2023 roku najnowsza wersja „Zielonego Protokołu Bizot” to nie tylko poparte badaniami naukowymi najważniejsze zalecenia dotyczące parametrów klimatu i zrównoważonego transportu. To również dwa podręczniki, które zostały opracowane i załączone do Protokołu w celu wsparcia instytucji w procesie wdrażania bardziej przyjaznych środowisku „zielonych rozwiązań” w kontekście niektórych aspektów związanych z zarządzaniem zbiorami – ich długotrwałego przechowywania, ale też przemieszczania przy okazji wypożyczeń do innych instytucji. W podręcznikach przywołano przykłady różnych rozwiązań zastosowanych w praktyce przez poszczególne muzea oraz wnioski wyciągnięte przez te instytucje po upływie pewnego czasu od ich wdrożenia. Poza przedstawieniem studiów przypadków i omówieniem wyników przeprowadzonych badań i obserwacji, w podręcznikach

zawarto też informacje o różnych narzędziach, które mają na celu ułatwić instytucjom wdrażanie założeń zawartych w Protokole.

Polskie wydanie „Zielonego Protokołu Bizot” to tłumaczenie opracowanych przez Grupę Bizot, opublikowanych online we wrześniu 2023 r., trzech dokumentów:

- *The Bizot Green Protocol,*
- *Handbook #1 – Adopting the Bizot Green Guidelines,*
- *Handbook #2 – Mobility. Towards greener transport.*

Razem z polskim wydaniem Protokołu przygotowano również niewielki słowniczek, który ma za zadanie ułatwić muzealnikom m.in. poruszanie się po użytej w Protokole nomenklaturze, jeszcze niesposowanej powszechnie w polskim środowisku muzealnym, oraz wyjaśniać podstawowe pojęcia, kluczowe dla prawidłowego zrozumienia i wdrożenia wytycznych Protokołu również przez muzealników niespecjalizujących się w zagadnieniach ściśle związanych z konserwacją obiektów. Słowniczek ten dostępny jest online na stronie internetowej Narodowego Instytut Muzeów, a forma jego publikacji pozwoli na bieżąco dodawać do niego kolejne pojęcia.

Racjonalna strategia regulacji warunków mikroklimatycznych w muzeach, ale też w bibliotekach i archiwach, wymaga poznania zależności pomiędzy wielkością zagrożenia i uszkodzeniem przez nie wywoływanym. Warto pamiętać, że część wspomnianych w Protokole narzędzi, nadal jest rozwijana przez specjalistów, cały czas powstają też nowe – od momentu rozpoczęcia prac nad aktualizacją Protokołu, znacząco zmieniło się zaawansowanie i dostępność oprogramowania do oceny tego typu zagrożeń. W tym kontekście wypada wspomnieć o narzędziu wypracowanym w ostatnich latach przez grupę Badań nad Dziedzictwem Kultury w Instytucie Katalizy i Fizykochemii im. Jerzego Habera PAN w Krakowie, wzmiankowanym zresztą w Protokole. Cyfrowa platforma HERIE powstała w celu wsparcia międzynarodowego środowiska muzealników i konserwatorów w ocenie bezpieczeństwa warunków ekspozycji i przechowywania zbiorów. Platforma zawiera moduły odpowiadające środowiskowym zagrożeniom obiektów zabytkowych: pożarom, zanieczyszczeniom powietrza, światłu, niewłaściwej temperaturze, czy wilgotności względnej. Zagrożenia uszkodzeniami fizycznymi przez

niestabilne warunki klimatu ocenia się analizując konkretne dane zmierzone w pomieszczeniu, w którym obiekt jest wystawiony lub przechowywany. Za pomocą platformy możliwa jest również ocena wpływu przenoszenia obiektu z jednego środowiska do drugiego – jest to problem dobrze znany muzealnikom, przede wszystkim w kontekście wypożyczania obiektów na wystawy do innych instytucji. HERIE to pierwsze tego typu narzędzie na świecie, wspierające podejmowanie decyzji i umożliwiające zdalny dostęp do ilościowej oceny zagrożeń zasobów dziedzictwa. Jest ono bezpłatne dla wszystkich osób zaangażowanych w ochronę zbiorów i dostępne online pod adresem herie.pl.

„Zielony Protokół Bizot” ma służyć pracownikom muzeów jako przewodnik wspierający wdrożenie bardziej zrównoważonego podejścia do zarządzania zbiorami muzealnymi, opartego na najnowszych badaniach i aktualnej wiedzy. Zalecenia Protokołu powinny być jednak stosowane z rozwagą i pełnym zrozumieniem, jednocześnie też w zgodzie z obowiązującymi na danym terenie przepisami prawa, zwłaszcza w zakresie zasad bezpieczeństwa, ochrony zbiorów i opieki nad nimi.

Wersja polska: Narodowy Instytut Muzeów 2025

Tłumaczenie i zespół redakcyjny: Anna Mistewicz, Cátia Viegas-Wesołowska, Weronika Grochowska, Anita Puzyna, Alicja de Rosset

Konsultacje merytoryczne: Łukasz Bratasz, Roman Kozłowski, Michał Łukomski

Korekta i redakcja językowa: Primum Verbum/ Anna Obrębska-Woźniczka